

Primavera 2014

Cultura i oci entre la joventut catalana en context de crisi

Jordi López i Sintas

Departament d'empresa (UAB)

@jlopezsi

Àngel Cebollada i Frontera

Departament de Geografia (UAB)

@acebolladaf

Ercilia García i Álvarez

Departament de Gestió d'Empreses (URV)

@ErciliaGarcia

En aquest article abordarem algunes de les propietats més rellevants de les característiques de lleure de les persones joves. Concretament ens centrarem en dos aspectes: a) l'evolució de les pautes d'oci dels i les joves entre els anys 2007 i 2012 i b) la construcció d'una tipologia de les persones joves segons les activitats de lleure que realitzen.

a) L'evolució temporal de les activitats de lleure: substitució i reducció

Entre els anys 2007 i 2012, enmig d'un context de forta crisi, la societat catalana s'ha vist immersa en diferents processos socials que tenen una influència elevada en les activitats que fan els joves. Ens centrarem en dos dels principals esdeveniments de canvi: per una banda ens trobem amb una transformació tecnològica de les activitats de lleure i per l'altra amb la crisi econòmica del 2008. El canvi tecnològic influeix en la manera de fer les activitats de lleure tradicionals que són substituïdes parcialment per les seves variants tecnològiques. La crisi, en canvi, accentua l'efecte substitució de la tecnologia i afecta amb més intensitat a les activitats de lleure.

Entre el 2007 i el 2012 la variació (positiva o negativa) de la participació en les activitats d'oci pot emmarcar-se en els dos esdeveniments abans esmentats de la crisi i de la innovació tecnològica. Primerament, ens trobem que aquelles activitats menys oneroses econòmicament són aquelles que no només continuen essent les més practicades el 2012 sinó que entre els dos anys de comparació han augmentat la seva pràctica. Quines són aquestes activitats? Doncs quedar amb els amics i amigues i passejar. En segon lloc apareixen amb força activitats de lleure molt relacionades amb l'entorn digital i que l'any 2007 eren força menys practicades o no es contemplaven en l'enquesta de joventut de 2007. Algunes d'aquestes activitats serien jugar amb jocs d'ordinador, de videoconsoles o llegir diaris online, per posar dos exemples. En tercer lloc veiem una clara reducció en la pràctica d'aquelles activitats que suposen incórrer en un cost

addicional per realitzar-les; els exemples principals són anar de compres, llegir el diari en paper, viatjar fora de Catalunya amb la parella o amics, anar al teatre i anar al cinema.

Taula: Evolució de la freqüència amb que la població nacional de 15 a 34 anys realitzar "molt" o "força" sovint determinades activitats culturals i d'oci. Catalunya, 2007 i 2012. Percentatge.

Indicadors	2007	2012	Variació*
Quedar amb amics	79,5	87,2	9,7
Passejar	62,7	76	21,2
Utilitzar les xarxes socials		70	
Llegir blocs o pàgines web		61,7	
Estar amb amics al carrer o la plaça	46,8	56,9	21,6
Veure la televisió	53	52,3	-1,3
Fer esport o exercici	46,1	57,3	24,3
Xatejar		56,4	
Rebre o enviar correu electrònic		55,1	
Anar de compres	48,3	44,3	-8,3
Descarregar música		45,5	
Llegir llibres	46,3	44,3	-4,3
Estudiar	39,3	43,9	11,7
Llegir el diari online		42	
Fer excursions	39,7	44,4	11,8
Sortir de nit	42,8	43,9	2,6
Escoltar la ràdio o veure la TV per internet		39,1	
Llegir el diari en paper	58,5	37,4	-36,1
Descarregar pel·lícules d'Internet		31,5	
Viatjar fora de Catalunya amb amics o la parella	38	31,3	-17,6
Anar al cinema	39,8	30,6	-23,1
Jugar amb videoconsoles, jocs d'ordinador...	19,8	24,2	22,2
Anar a concerts de música moderna		23,9	
Descarregar software		22,3	
Anar a la discoteca	22,7	23,2	2,2
Jugar en un joc online		19,6	
Anar a exposicions o museus		11,9	
Anar al teatre	12,2	9,7	-20,5
Descarregar jocs		8,1	
Assistir a actes religiosos	1,9	1,8	-5,3
Anar a espectacles de dansa, òpera o música clàssica		5,6	
Assistir a actes polítics	2,2	3	36,4

*Variació calculada amb el 2007 com a base 100

Font: elaboració pròpia a partir de les enquestes de 2007 i 2012.

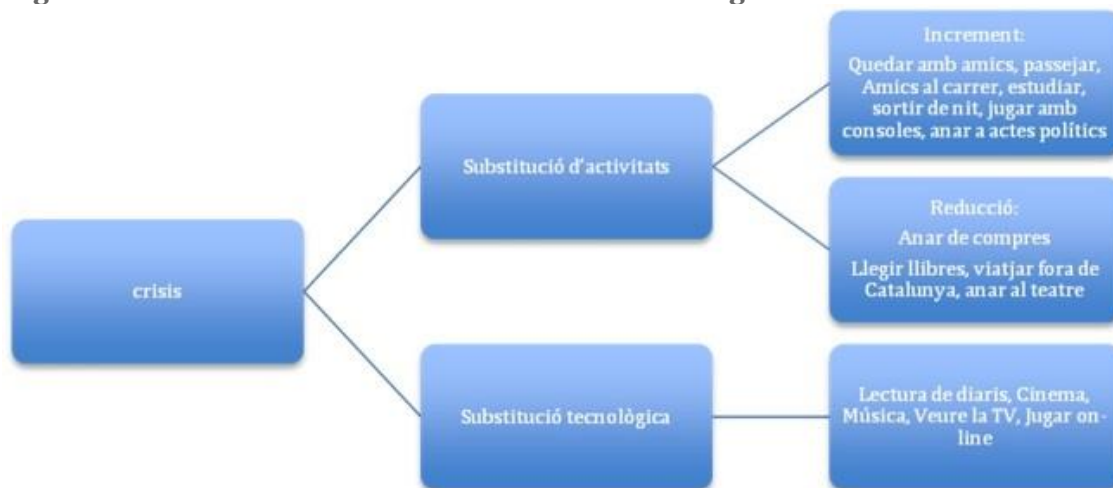
Però els dos motors de canvi esmentats fins ara (crisi econòmica i canvi tecnològic) estan interrelacionats ja que esdevenen en el mateix espai temporal; per això cal fer una (re)lectura

per analitzar aquests canvis en les pautes d'oci del i les joves. Un exemple prou clar és el consum de cinema. Així, l'assistència a les sales de cinema baixa considerablement (efecte de la crisi) i al mateix temps apareix amb força la descàrrega de pel·lícules d'Internet (efecte del canvi tecnològic). Aquesta transformació es més evident si comparem l'evolució des del 2002, any que anar al cinema era una activitat realitzada sovint pel 63% dels joves (Miret i Serracant 2007:187), amb el 2007 (39,8%) i el 2012 (30,6%): en 10 anys anar al cinema s'ha reduït 32 punts percentuals, pràcticament la mateixa proporció en la que els joves descarreguen pel·lícules d'Internet, un 31,5%. El consum de cinema, doncs, és similar però el format és diferent: la crisi i les noves oportunitats tecnològiques permeten aquesta forma distinta de consum d'un mateix producte. En general, apareixen formes de consum cultural noves relacionades amb l'entorn tecnològic-digital que supleixen o complementen les activitats realitzades ara. Per això, a més del cinema, altres casos serien: l'augment de la lectura de premsa digital enfront de la davallada dels diaris en paper, l'augment del consum de ràdio i TV per Internet i les formes de relació social a través de les xarxes digitals.

Figura 1: Síntesi dels efectes de la substitució tecnològica i la reducció de l'activitat

Quan analitzem la manera en la que la reducció de l'activitat d'oci i cultura es distribueix entre els grups d'edat, les dades suggereixen que la crisi econòmica té un major impacte en aquelles persones joves de més edat: és el moment de l'emancipació i de la formació de la pròpia llar. En canvi en les edats més joves, la dependència de la família sembla atenuar els efectes de la crisi i, pel que es desprèn dels resultats, la seva sobre representació en el consum d'activitats d'oci creix, malgrat disminueixi la mida del seu grup d'edat.

b) Tipologia de joves segons les seves activitats de lleure

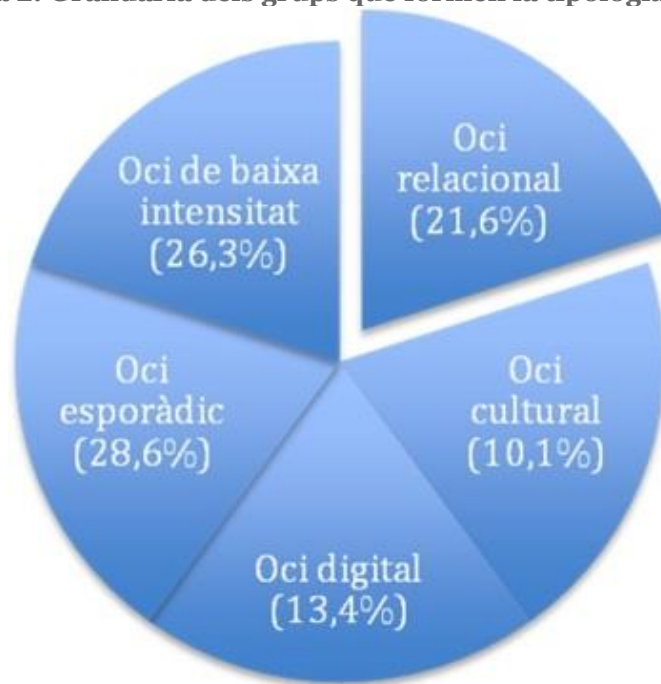
En aquest apartat s'analitza el comportament dels individus segons la seva activitat de lleure, incloent tant els que realitzen les activitats de lleure amb molta freqüència o mai com els que fan activitats de lleure sovint o molt. Aquesta anàlisi permet conèixer com són de similars i diferents els individus segons les activitats de lleure que realitzen.

L'anàlisi ha permès classificar les persones joves en cinc grups segons els seus hàbits de lleure segons es mostra a la figura 2.

Figura 2: Grandària dels grups que formen la tipologia de joves

1) Oci relacional. Aquest grup es caracteritza per anar a la discoteca, realitzar esports, sortir de nit, anar a concerts de música moderna, estudiar, quedar amb els amics, xatejar, participar en xarxes socials i descarregar pel·lícules i música. Es tracta dels individus més joves (de 15 a 19 anys), dones, nascudes a Catalunya igual que el pare i la mare, amb els pares amb estudis secundaris postobligatoris i professions de director/a i tècnics-professionals, amb la llengua familiar català o bé català.

2) Oci cultural. Aquest grup es caracteritza per pràcticament fer de tot, encara que destaca per la intensitat amb que realitza activitats d'oci cultural (tenen les probabilitats condicionades més elevades). Amb tot, pot dir-se que té un comportament, en certa mesura, omnívor. El grup d'individus inclosos en aquest grup es caracteritza per estar compost majoritàriament per dones, de 20-24 anys, nascudes a Catalunya o la resta de l'estat, amb tots dos pares nascuts a Catalunya o al menys un d'ells, amb estudis universitaris, i ocupacions de direcció o gestió d'organitzacions o bé professionals, amb llengua familiar catalana o bé bilingües.

3) Oci lúdic-digital. Aquest grup també es caracteritza per fer pràcticament de tot, excepte les activitats culturals, tot i que destaca per la seva realització d'activitats d'oci lúdic-digital. En aquest cas, les característiques dels individus coincideixen en gran part amb el grup d'oci relacional per l'edat, el lloc de naixement i els estudis dels pares però s'associa més sexe masculí, amb un dels progenitors nascuts a la resta de l'estat amb una qualificació mitjana, amb el castellà de llengua familiar.

4) Oci esporàdic. En aquest cas, aquest grup opta per alguna activitat d'oci a casa i quan surt ho fa per viatjar, fer excursions, anar a actes religiosos o bé quedar amb els amics i amigues. El grup està format majoritàriament per dones, entre 25-34 anys, nascudes a l'estranger, amb pares nascuts a la resta d'Espanya o l'estranger, amb estudis des d'obligatoris fins universitaris, amb professions variades (directors, tècnics-professionals i qualificació mitjana), que parlen altres llengües.

5) Oci de baixa intensitat. Aquest grup que menys activitats d'oci practica està compost per homes principalment, entre 25 i 34 anys, nascuts a l'estranger, amb pares nascuts a la resta d'Espanya o a l'estranger, amb estudis obligatoris o menys treballant en ocupacions que requereixen una qualificació mitjana o elemental, que parlen a casa altres llengües.

En síntesi, la probabilitat de que un jove sigui classificat en una de les cinc classes o grups d'oci depèn principalment de la seva edat i gènere: quan més joves són, més elevada és la probabilitat de ser classificat entre els joves que realitzen oci relacional o digital, i a mida que entren en el món adult és més probable que siguin classificats en el grup d'oci cultural, oci esporàdic o de baixa intensitat. Les dones, en canvi, per la mateixa edat tenen una major probabilitat de ser classificades en el grup d'oci cultural o de l'oci esporàdic.

La doble estructuració de les activitats segons edat i gènere suggereix que l'edat és un indicador de les necessitats de relació social, que al seu torn es satisfan amb les activitats relacionals durant el temps de lleure, activitats que cada cop són més digitals; l'edat, també, és un indicador del temps lliure disponible. Així les activitats d'oci disminueixen amb l'edat però no de manera homogènia. Els joves majoritàriament classificats en els grups d'oci esporàdic i de baixa intensitat han entrat en el mercat laboral de molt joves, en comparació, i fan front a responsabilitats familiars ja que viuen en parella i tenen fills. Les seves famílies presenten els indicadors d'estudis i de professió més desfavorits de la mostra i parlen altres llengües.

Els joves que predominen en els grups d'oci esporàdic i de baixa intensitat són els que han completat la transició a la vida adulta (viuen en parella i amb fills), tenen un nivell d'estudis inferior a la de la resta de joves, igual que les seves parelles. Aparentment són els joves que més pateixen la crisi econòmica (bona part està aturada) i no poden aprofitar les tecnologies digitals per incrementar la seva activitat ja que els ingressos de la llar són, en comparació, escassos. Els joves dels grups d'oci relacional, cultural i lúdic-digital, en canvi, no tenen responsabilitats familiars, i gràcies als recursos socials i econòmics de la família gaudeixen de més temps lliure, recursos culturals i econòmics per gaudir del temps lleure. L'ús que els joves fan dels serveis i infraestructures culturals i d'oci adreçats als joves ens torna a suggerir que l'activitat de lleure dels joves canvia no sols amb la seva edat i el seu gènere, sinó que per la mateixa edat dels joves les activitats varien en funció de la posició social de la família del jove.

En conclusió, les activitats de lleure del joves estan influenciades per les necessitats de relació, aproximades per l'edat, i d'expressió de les diferències de gènere, primer, i per la posició social de la família, després. Les diferències de posició social ens indiquen l'existència d'un grup de joves aïllat socialment, però la resta dels joves mostren patrons d'activitat similars tenint en compte les diferències de posició social de llurs famílies. La classificació realitzada dels joves ens aporta més evidència a favor de la interpretació, els joves desfavorits estan classificats en els

grups d'oci esporàdic i de baixa intensitat, amb menys temps lliure des de ben joves. La resta es classifica principalment entre els joves d'oci relacional, cultural i lúdic-digital. Finalment, cal remarcar la necessitat d'incloure les tecnologies digitals en l'estudi de les activitats de lleure dels joves, la crisi ha afavorit les tecnologies digitals però el seu ús també està restringit pels recursos materials de les famílies i els joves.

